ONS MARKENBOEK

Gorssel, april 2000
18e jaargang, no. 2

ISSN: 0169-5819

ONS MARKENBOEK

Uitgave van de oudheidkundige vereniging De Elf Marken te Gorssel.

De vereniging is opgericht op 27 september 1983 en heeft ten doel "de beoefening van de geschiedenis in het algemeen en in het bijzonder die van de gemeente Gorssel, waaronder mede wordt begrepen het grondgebied van de gehele, huidige en vroegere, burgerlijke gemeente Gorssel alsmede de bevordering in zo breed mogelijke kring van de belangstelling voor de geschiedenis van de gemeente Gorssel in al haar aspecten".

BESTUUR

Voorzitter : Mevr. W.J. Holtslag-Harkink, Blauwedijk 11
7218 BJ Almen tel 0575 432058

Secretaris : W. van de Kamp, Lochemseweg 38
7214 RK Epse, tel 0575 493037

Penningmeester : H.F. Bruil, Molenweg 22
7213 XG Gorssel, tel 0575 491822

Leden : R. Boschloo, Hogenkampsweg 3
7218 BT Almen, tel 0575 431261
H.A. Klein Ovink, Wittendijk 6
7216 PL Kring van Dorth tel 0573 221317
J. Nijenhuis, Wunderinklaan 3
7211 AG Eefde, tel 0575 515761
J. Pasman, Heideweg 14
7217 TE Harfsen, tel 0573 431851
A.M. de Ruiter, Joppelaan 14
7213 AC Gorssel, tel 0575 492139
Mevr. F. Woertman-Derks, du Tourweg 24
7214 AL Epse, tel. 0575 492021

Erelid: N. van Wijk, Epse

REDACTIECOMMISSIE

Voorzitter : A.M. de Ruiter, Joppelaan 14
7213 AC Gorssel, tel 0575 492139

Leden : N. Kuik, Het Wilgert 8
7214 AV Epse, tel 0575 493170
H. Meedendorp, Elfuursweg 22
7213 EN Gorssel, tel 0575 492074

ONS MARKENBOEK

18e jaargang, no. 2, april 2000

INHOUD

blz.

Mededelingen van het bestuur en de redactie 2

Excursies 2000
door H.F. Bruil 4

Bij het afscheid van.....
door F. Woertman-Derks 5

Genealogische dag in Harfsen
door werkgroep genealogie 9

Oorlog
door H.F. Bruil 10

Het einde van het Hassink
door W. van de Kamp 17

De boeren en de Iessel bie Gorssel
door J. Boschloo 29

Aanvulling op artikel begraafplaatsen in de gemeente Gorssel (1)
door H.J. Jansen op de Haar 30

De begraafplaatsen de gemeente Gorssel (2)
door H.J. Jansen op de Haar 31

Archeologie van de prehistorie en historie rond Epse
door M. Bartels 35

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR EN DE REDACTIE

Oproep tot archeologisch onderzoek
Zoals u bekend is, heeft onze vereniging onlangs een eigen archeologische werkgroep opgericht, die zich onder andere gaat bezighouden met het gebied van Epse-noord, voormalig grondgebied van Gorssel.
Het toeval wil, dat ons bestuur onlangs werd benaderd door de heer drs. M.H. Bartels, stadsarcheoloog van Deventer. Zoals u ongetwijfeld weet, wil de gemeente Deventer in Epse-noord een bedrijventerrein ontwikkelen. Aangezien inmiddels is vastgesteld (onder andere door Instituut RAAP) dat juist dit gebied cultureel-archeologisch uiterst waardevol is, heeft men in Deventer besloten om voorafgaand aan de ontwikkeling een uitgebreid archeologisch onderzoek te laten doen. De heer Bartels wil gaarne bij dit onderzoek onze oudheidkundige vereniging betrekken.
In het voorjaar 2000 zal men starten met het doen van metingen en vervolgens met het graven van proefsleuven. In een later stadium zal echt begonnen worden met het eigenlijke onderzoek.
Zijn er leden, die hierbij betrokken willen worden, in welke vorm en frequentie dan ook, laten die zich even melden bij onze secretaris. Deze kan dan het totaal aan belangstellenden opgeven bij de heer Bartels.
Op 13 maart jongstleden is er een eerste kennismaking tussen onze werkgroep archeologie en de heer Bartels geweest. Het is bovendien de bedoeling, dat de heer Bartels in ons nieuwe lezingenseizoen te zijner tijd een lezing zal houden over dit onderwerp en de inmiddels verzamelde informatie.
U krijgt na opgave een unieke kans om uw aspiraties tot graven op een verantwoorde wijze onder deskundige leiding uit te voeren.
Wij wensen u hiermede veel plezier en droog weer.

Jaarvergadering
Op dinsdag 9 mei 2000 te 19.30 uur houden wij in zaal Concordia van hotel De Roskam te Gorssel onze algemene ledenvergadering met bestuursverkiezing. Zie hiervoor bijgaand inlegvel.

Evenementen 4 en 5 mei 2000
Op donderdag 4 mei 2000 worden in onze gemeente de vijfjaarlijkse herdenkingen gehouden, de stille optochten in verschillende

dorpen en als besluit in de kerk van Gorssel een herdenkingsbijeenkomst. Zie hiervoor de informatie van de gemeente in De Gids.

Op vrijdag 5 mei 2000 wordt een fietstocht langs verschillende historische plaatsen gehouden. Deze keer in gezinsverband.
De Oranjeverenigingen zullen de tocht organiseren en zullen u tijdig nader informeren inzake route, vertrektijden etcetera.
De Elf Marken richt een expositie in te Almen.

Genealogische dag 2000
Op 3 juni 2000 organiseert onze eigen werkgroep weer een genealogische dag.
Er komen dertien standhouders uit den lande en wij verwachten weer een groot aantal bezoekers. Zie hiervoor het artikel van de werkgroep genealogie in dit Markenboek. U bent welkom.

Excursies
De werkgroep excursies bereidt twee uitstapjes voor.
Op zaterdag 13 mei 2000 naar Huis Verwolde in Laren en naar de eendenkooi in Schoolt.
Op dinsdag 12 september 2000 gaan wij met de bus naar de oude vesting Bourtange en op de terugtocht naar het Kloostermuseum in Ter Apel.
Zie hiervoor de speciale mededelingen en meldt u aan!

Kopij voor het volgende nummer dient uiterlijk **dinsdag 1 juni 2000** bij de redactiecommissie binnen te zijn (indien mogelijk met afbeelding)

EXCURSIES 2000

H.F. Bruil

De excursiecommissie heeft op zaterdag 13 mei 2000 een bezoek gepland aan Huis Verwolde. Aansluitend gaan we de resten van een eendenkooi bekijken.

Programma:
We verzamelen ons om 13.00 uur op de parkeerplaats van café Buitenlust in Harfsen en rijden vandaar naar de parkeerplaats van Huis Verwolde.
Na de bezichtiging van het huis onder leiding van een gids vertrekken we om ca. 15.00 uur naar café De Wippert voor een korte theepauze.
Omstreeks 15.45 uur vertrekken we naar de voormalige eendenkooi aan de Wippertdijk. Hier krijgen we een uiteenzetting over de werking van zo'n kooi.

We hopen een leerzame middag te hebben bij mooi weer.
De kosten van deze middag zijn voor eigen rekening, te weten: de toegang tot Huis Verwolde bedraagt f. 8,- per persoon. Is de grootte van de groep twintig personen of meer, dan is de prijs f. 6,50 per persoon. Begunstigers van de Vereniging Gelderse Kastelen hebben gratis toegang. Ook de consumpties zijn voor eigen rekening.
Opgave vóór woensdag 10 mei 2000 bij mevrouw F. Woertman-Derks, tel. 0575-492021 of bij H.F. Bruil: tel. 0575-491822.

We zijn op dit moment vergevorderd met de plannen voor de jaarlijkse dagexcursie, dit jaar op dinsdag 12 september 2000. Vermoedelijk zal deze gaan naar de provincie Groningen, waar we de vesting Bourtange en het Kloostermuseum in Ter Apel gaan bezoeken.
Nadere gegevens hierover leest u in Ons Markenboek van juli 2000.
Noteer deze datum alvast in uw agenda!

"BIJ HET AFSCHEID VAN...."

F. Woertman-Derks

Op vrijdagavond 10 december 1999 verzamelde zich een bont gezelschap in café Buitenlust te Harfsen op uitnodiging van de werkgroep excursies om afscheid te nemen van de heer Jansen op de Haar. De oud-voorzitter vierde dit door het aanbieden van een koffietafel aan bestuur, werkgroepen en vrijwilligers. Zo bij elkaar zittend voor het nuttigen van een welkomstdrankje, zie je pas hoeveel mensen zich inzetten voor De Elf Marken.
De heer Heiko Schoenmaker had de leiding van de avond en vroeg wie er tot het gezelschap en in het bijzonder tot de scheidend voorzitter wilde spreken en kondigde de soep aan. Dit inspireerde de secretaris Wim van de Kamp tot een toespraak. Na enige rake woorden over de samenwerking vertelde hij het volgende verhaal. In een Benedictijner klooster waar slechts één maal per jaar enkele woorden gesproken mochten worden verzamelden de monniken zich aan de lange tafels. Eén pater werd door de abt uitgenodigd om te zeggen wat er op zijn hart en tong lag. De pater ging staan en zei de historische woorden: "Dit jaar was de soep niet te vreten". Er werd een heel jaar lang gezwegen. Dan herhaling van de geschiedenis. Een volgende pater ging staan met de woorden: "Ik sluit me bij de vorige spreker aan". Een jaar rust. De derde pater sprak toen het zijn beurt was: "En nu moet het gesodemieter over die soep maar eens afgelopen zijn".
Ons smaakte de soep overigens prima!
De heer Van de Kamp memoreerde de oprichting van de vereniging zestien jaar geleden. Henk Jansen op de Haar nam destijds het woord. Hij werd de voorzitter. Een man die vaak geen tegenspraak duldde. Respect en waardering kwamen er met de tijd overvloedig en er werd een vriendschap geboren. De vriendschap blijft, aldus van de Kamp. Hij besloot met de wens voor nog vele goede jaren.
Na de soep droeg Jan Pasman het gedicht "Mien Achterhook" voor.

Mien Achterhook

Mien Achterhook in 't Gelderland,
Ik zal oe nooit vergetten.
De streek woar ik geboren bun
Waor ik mien jeugd heb e'sletten,

Al gao ik heel de wereld deur
Zie'k oe zo vaak niet meer
Mien hart dat trök, woar ik ok bun
Altied naor d'n Achterhook weer.

Bij de koffie las Henk Bruil een enigszins biografisch gedicht "Gereedschap".

Gereedschap

Het gereedschap van mien vader,
Lig veur 't grootste deel bie mien.
'n Hamer, umslag, schave, schietlood,
Tangen, vielen, grof en fien.

Toen va stierf, hadde wie, kinder
Hierveur nauw'lijks andach meer.
Moar um 't zomoar weg te gooien,
Nee, dat dee mien harte zeer.

Och, wie hadden zelf gereedschap,
Neudig hadden wie het neet.
'k Wee ook neet wat mien bezielden,
Wegdoon? Nee dat gaf verdreet.

Want had va met disse spullen
Neet heel mooie dinger 'maakt?
Woar, a'k der noe noar kieke
Bie mijn iets wordt an'eraakt.

'n Schemerlampe of een moanvis.
'n Kroonluchte an 't plafond.
Of 'ty noe holt was of van iezer,
't Was va, dee 't maken kon.

A'k noe zelf zit te knuts'len,
Of, a'k een karweitjen doo,
Zit ik lange soms te piek'ren,
Veurda 'k d'ran beginnen goa.

Hoe'k gereedschap vas mot hollen,
Hef mien vader mien eleerd.

En as hee dat niet edoan had,
Ging noe alles nog verkeerd.

Wordt een klusje mien te moeilijk,
Kiek ik zien gereedschap an.
't Is dan net of va 't mien veurdut,
Zodat ik weer wieter kan.

Willem

Het raakt ons bestaan. Ik vind het heel toepasselijk. De scheidend voorzitter heeft ons als bestuur "gereedschap" aangereikt.
Heiko Schoenmaker vroeg vervolgens wie er verder nog wat wilde zeggen.
De streekarchivaris Jan Eefting vertelde dat hij wel zijn haren maar niet zijn streken verliest. Hij gaat toch de streek verlaten. Hij bedient nu vier gemeenten, na 2000 gaan drie van de vier gemeenten naar het archief in Zutphen. Hij zal dan een groot gedeelte van de week daar zijn. En waarschijnlijk nog één dag per week in Gorssel. Als adviseur blijft hij gelukkig de vereniging trouw.
Tijd voor de nieuw gekozen voorzitter mevrouw Willy Holtslag-Harkink om het woord te richten tot Henk Jansen op de Haar. Voor raad en daad zal ze altijd bij hem terecht kunnen. Zijn parate kennis is ongekend. Mevrouw Holtslag zal op haar beurt haar best doen de vereniging groter te maken en goed te houden.
De oud-voorzitter wilde geen cadeau, hij wilde de koffietafel aanbieden. De voorzitter mocht namens het bestuur aan hem een herinnering aan deze avond overhandigen: een pentekening, gemaakt door Jan Baggen, voorstellende de kerk te Joppe. Er waren bloemen voor de niet-aanwezige mevrouw Jansen op de Haar.

De afscheidsrede van de oud-voorzitter: (hem kennende heeft hij veel meer gezegd dan deze samenvatting).

Afscheid

Beste mensen,
Zestien jaor had ik de eer de veurzittershamer te hanteren, soms mos dat wat hard gaon, soms helemaole neet en soms een klein tikjen um wat wakker te woddn.
Van dee zestien jaor he'k geen spiet ehad, um eerluk te weazn vond ik dee tied 'n leuke tied, en 't hef mein neet lange eduurd: 't lik maor zo'n kot hötjen, maor 't is wel een viefde deel van mien laevn. A'k 't achteraf zo bekieke, ha'k ok nog wel 'n hötjen kunn blievn, maor der is een tied van kommn en 'n tied van gaon en de tied van gaon is noe ekommn.
Nee, 't is noe mooi ewes en ik bun dankbaar, dat wiele met mekare een vereniging hebt dee er mag waeznen der lange neet slech veursteet.
Wiele hebt een goed bestuur, een best dagelijks bestuur en 'n goie nieje veurzitter, dee 't gegaevn zal zin alles mooi biemekare te holden en datgene te doon waor wiele in de afgeloopn zestien joar geen veur hebt 't zeene um 't goed af te maakn.
A'k zo hadop denke, denk ik an de beschrieving van de foto's en dia's, doar hebt ze onder mien leiding nog neet völle van gemaakt. 't Zol allemaole op straotnamen woddn vast-e-legd, mar 't is biej 'n vrome wens ebleevn.
Alle beueke, en dat bunt er wat staot netjus in de kaste en op pepier weetn wiele ok wel wat er is, mar 't is heel moeilijk um iets te vinn en weer terugge te zettn op zien plekke.
Niks van terech ekommn.
'k Haope dat met ingang van het nieje millenium ieleu de kans zeet alles in de riege te kriegn en aj dat kunt bereiken, dan hej oe goed eholln.
Noe wol 'k oe allemaole bedankn veur de fijne tied, dee wiele met mekare hebt deur meugen maakn en ik haope dat Willy nao zestein jaor kan zeggn, wiele hebt ons best edaon en wiele bunt nog neet helemaole klaor ekommn.
Dank an de old secretaris, erelid van ons club, maar ok de tegenwoordige schriever, dee er mag waezn, zonder oew beiden zo'k 't nooit hebben ered, eigenlijk dank an 't hele bestuur want zonder een goed bestuur köj 't neet völle beginn, dus allemaole heel hartelijk bedankt veur de fijne metwarking.
En noe nog de werkgroepen, de stille warkers, deej nooit zeet, maar er altijd bunt aj ze neudig hebt. Fijn da'j venaovund hier kon waezn.

Tot slot een terugblik door Henk Klein Ovink over de werkgroep excursies. Hij bedankte de scheidende heer Heiko Schoenmaker voor het vele werk door hem verricht. Zijn vrouw werd ook in de dank betrokken.
De bus was altijd vol.

Het laatste woord was aan de nieuwe voorzitter.
Het eind van zestien jaar voorzitterschap en het eind van een gezellige avond.

"Samen doen, geet altied goed". (Uitspraak van Henk Jansen op de Haar.)
Dank voor alles, Henk!

GENEALOGISCHE DAG IN HARFSEN

Werkgroep genealogie

Op zaterdag 3 juni 2000 organiseert de werkgroep genealogie haar zesde genealogische dag in het Richtershuis aan de Hulstweg 7 te Harfsen. De dag begint 's morgens om 10.00 uur en duurt tot ongeveer 16.00 uur.
Evenals voorgaande jaren is het de bedoeling van deze dag beginners, gevorderden en belangstellenden te tonen wat er allemaal bestaat op het gebied van stamboomonderzoek en boerderijgeschiedenis in deze regio.
Bent u op zoek naar gegevens over uw voorouders of de plaats waar ze gewoond hebben, dan is dit een unieke gelegenheid om uw gegevens aan te vullen.
Hebt u net een begin gemaakt met uw stamboom en weet u nog niet goed hoe u het aan moet pakken, wij helpen u er graag bij.
Er liggen doop-, trouw- en begraafboeken uit de hele regio ter inzage en tevens is er gelegenheid om een kopie te maken.
Wij nodigen u hierbij van harte uit om een kijkje te komen nemen.
Het is zeer de moeite waard, de toegang is gratis en er is gelegenheid om iets te drinken.

OORLOG

H.F. Bruil

In het kader van de eeuwwisseling werden we door radio Berkelstroom benaderd voor een interview over een vijftal onderwerpen over Gorssel in de twintigste eeuw. Mijn onderwerp was "Oorlog" en kwam in grote lijnen op het volgende neer.

Ik ben me ervan bewust een onderwerp te hebben gekozen waar we maar liever niet aan herinnerd worden, maar het is helaas zo'n wezenlijk onderdeel van ons bestaan dat we er niet omheen kunnen.
Als we de twintigste eeuw overzien, is er op het gebied van oorlogen en revoluties wellicht daarvóór geen periode geweest waarin zoveel slachtoffers te betreuren waren als in deze eeuw. Om er maar een paar te noemen: de Russische revolutie, de zuiveringen onder Stalin in Rusland, Eerste en Tweede Wereldoorlog, de Chinese revolutie, de Koreaanse oorlog, de Vietnam oorlog, stammenoorlogen in Afrika, de oorlogen in voormalig Joegoslavië. Zo kunnen we nog wel even doorgaan. Dit doen mensen elkaar aan en je zou de hoop opgeven dat het ooit nog eens beter wordt. Waar de mens geen hand in heeft gehad zijn de miljoenen slachtoffers van natuurgeweld, die moeten we er dus nog bijtellen.
In het kader van deze uitzendingen is het de bedoeling dat we ons beperken tot de gemeente Gorssel en dan komen we wat mijn onderwerp betreft onvermijdelijk terecht bij de Tweede Wereldoorlog, de periode 1940-1945. Iedereen van wie nu de leeftijd boven de zestig ligt, heeft zijn of haar herinneringen aan deze tijd en menige familie, ook in de gemeente Gorssel, lijdt nog dagelijks aan de toen toegebrachte wonden.
In de vroege morgen van de tiende mei 1940, een prachtige zonnige voorjaarsdag, werd door een ambtenaar bij het gemeentehuis de algemene bekendmaking "Staat van Oorlog" aangeplakt. Iedereen was vroeg gewekt door het geluid van vliegtuigen en het opblazen van bruggen. Op dat moment werden de eerste Duitsers al in Almen gesignaleerd. De handwijzers waren opgeruimd en er lagen wegversperringen; dit weerhield hen er echter niet van de juiste weg te vinden. Vanuit Winterswijk komend stopte om half zes een pantsertrein bij de Laatste Stuiver en vandaar reed hij Zutphen binnen, waar de opgeblazen IJsselbrug verder rijden verhinderde, maar de eerste Duitsers waren nu wel in Zutphen. Ter plekke werd de trein uitgeschakeld door onze militairen van de IJsselinie.

Onze gemeente had op 10 mei 1940 nog geen burgemeester, burgemeester Wentholt was in februari 1940 afgetreden en er was nog geen nieuwe benoemd. Dr. J. van der Hoeven was loco-burgemeester en hij was ondanks zijn gevorderde leeftijd niet bang. Hij heeft zich uitstekend van zijn zware taak gekweten. Om op de hoogte te blijven van de oorlogshandelingen kocht hij een radio en plaatste die op de secretarie; met onze hedendaagse communicatiemiddelen een onvoorstelbaar iets.
Bij het uitbreken van de oorlog was de kazerne in Eefde net gebouwd en in gebruik bij een kleine afdeling genie. De binnentrekkende Duitsers hadden dus een prachtig nieuw onderkomen en ze zijn daar de hele oorlog gebleven. De kazerne was, met de nabij gelegen sluis, doelwit van menig bombardement waardoor heel wat slachtoffers te betreuren waren rond de Boedelhofweg. De eerste oorlogshandelingen vonden een einde bij de capitulatie op 14 mei, de dag dat Rotterdam werd gebombardeerd.
Koningin Wilhelmina trok zich met de koninklijke familie en de regering terug in Engeland. Door sommigen werd dit als een vlucht gezien, maar het was een juiste beslissing en bij menigeen kwam toen de eerste gedachte aan verzet boven. Een chaotische tijd volgde. Onze militairen werden als krijgsgevangenen beschouwd en een gedeelte van hen werd bij de opbouwdienst ingedeeld.
In onze gemeente waren twee doden te betreuren: J. Wijnbergen werd getroffen tijdens een beschieting op 11 mei 1940 in Epse en G.A. Rappard sneuvelde op 12 mei 1940 als militair in Brabant.
De Duitsers probeerden in het begin door een wat vriendelijke benadering de bevolking tot medewerking te verleiden, maar toen dit, uiteraard, niet lukte werden de duimschroeven langzaam maar zeker aangedraaid. We noemen: 1 juni 1940: distributie op alle consumptieartikelen, 6 oktober 1940: verbod om Joden aan te stellen in publiekrechtelijke funkties, 31 oktober 1940: spertijd van 24.00 tot 04.00 uur, 3 februari 1941: aanmeldingsplicht voor personen van geheel of gedeeltelijke Joodse bloede, 26 mei 1941: arbeidsdienst voor alle jonge Nederlanders, 29 april 1942: het dragen van de Jodenster wordt verplicht.
Door al deze maatregelen kregen we ook in Gorssel te maken met mensen die zich om diverse redenen uit de openbaarheid moesten terugtrekken: de onderduikers. Ze gingen veelal bij de boeren werken. Er moest echter wel een voorziening komen om hen te voorzien van bonkaarten voor eten, een legitimatiekaart voor iedereen boven de zestien jaar, een legitimatiekaart zonder "J" voor Joodse mensen. Dit is gerealiseerd door het administratieve verzet.

Ambtenaren van de gemeente zorgden voor goede valse papieren: een persoonsbewijs zonder "J" met een te controleren valse naam, distributiebescheiden voor de mensen die niet meer terug wilden naar Duitsland om te werken. Had iemand helemaal geen papieren dan zorgden verzetsmedewerkers hiervoor.
Jeugdherberg De Kleine Haar heeft tussen 1938 en 1941 ook een rol vervuld bij het opvangen van jonge Joodse vluchtelingen. Verspreid over die periode verbleven er 105 jongelui, van wie er 48 de oorlog niet hebben overleefd.
In mei 1943 werd voor alle mannen tussen 18 en 35 jaar de verplichte aanmelding ingesteld, dit leidde tot de april- en mei-stakingen. Alle ambtenaren in Gorssel namen hieraan deel. De Duitsers beantwoordden deze stakingen met standgerechten en op 4 mei 1943 werden ruim 80 landgenoten gefusilleerd, terwijl ook nog eens 60 anderen bij wilde schietpartijen werden gedood.
Ondanks het feit dat iedereen in mei 1943 zijn radio moest inleveren, was bij menigeen nog zo'n toestel in huis en waren we op de hoogte van de opmars der Engelsen en Amerikanen in Noord-Afrika en de ommekeer in het oosten door de slag om Stalingrad.
We belanden in 1944, D-day op 6 juni en de slag bij Arnhem op 17 september. Dit gaf ons hoop dat de oorlog voor de winter voorbij zou zijn, maar onze bevrijding was nog ver weg, de zwaarste tijd moest nog komen.
In 1944 kregen we steeds meer te maken met mensen die verdwijnen moesten en onze gemeente heeft velen onderdak verschaft. De voedselvoorziening kwam meer en meer in het gedrang. Het vervoer per spoor, over de weg en het water werd steeds gevaarlijker door de vele beschietingen vanuit de lucht.
Op 19 september 1944 werd de gemeente gevraagd 300 man te laten aantreden voor de Organisatie Todt, er moesten verdedigingswerken gegraven worden. Burgemeester Thate, de secretaris en een aantal ambtenaren besloten hier niet aan mee te werken en kozen voor onderduiken en het verzet bracht het bevolkingsregister op een veilige plaats onder. Een reserve-officier, die zichzelf naar voren had geschoven als loco-burgemeester, werd door het verzet gearresteerd en gevangen gezet omdat hij de Duitsers te behulpzaam was. Zo gebeurde er in die week in september 1944 nogal wat in Gorssel: vernielen van telefoonkabels en spoorlijnen, onderduiken van de burgemeester en zijn personeel, weigering van burgers om voor de Todt te werken, verbergen van het bevolkingsregister en het laten verdwijnen van de tijdelijke burgemeester. Dit alles bleef niet ongestraft: op zondag 24 september 1944 kwam de SD onder leiding van Heineman naar het huis van politieman

Jacob Meyer en gaf hem opdracht gijzelaars te arresteren. Meyer weigerde elke medewerking en werd ter plekke ontwapend en meegevoerd naar het gemeentehuis. Daar beschikte men reeds over een lijst met 25 namen van inwoners die als gijzelaar gearresteerd moesten worden. Het was gedeeltelijk onder kerktijd dus trof men enkelen niet thuis, in sommige gevallen werd dan een ander meegenomen. Toen de groep groot genoeg was werden zes namen afgeroepen van de mannen die gefusilleerd zouden worden. De 75-jarige generaal b.d. Evert Jan van Bel meldde zich terstond om de plaats van een huisvader in te nemen, maar dit werd niet geaccepteerd. Een moedige daad!
In de namiddag werden de zes mannen: Bennekes, Brinkman, Van Velden, Loman, Mazel en Polak door een vuurpeloton van de SD op de schietbaan van Gorssel doodgeschoten. De overblijvende gijzelaars werden meegenomen naar Zutphen. Hier werd Meyer bevolen met Heineman mee te gaan naar Vorden en daar werd hij bij het uitstappen door Heineman zogenaamd op de vlucht doodgeschoten. Na de oorlog is Heineman in Duitsland gearresteerd, aan de Nederlandse Justitie uitgeleverd en in februari 1947 in Arnhem ter dood gebracht.
De volgende slag voor het verzet kwam op 14 oktober 1944 met een overval van de SD op boerderij De Zonneberg van Gerrit Slagman, vermoedelijk door verraad. Gerrit was vanaf het begin actief in het verzet en zijn boerderij bood plaats aan onderduikers, Joden, ontsnapte krijgsgevangenen en gecrashte piloten. De boerderij werd in brand gestoken en Slagman met drie piloten en zeven onderduikers werden gearresteerd. De zusters van Slagman werden niet meegenomen, maar ze waren huis en haard kwijt. Gerrit is op 12 april 1945 in het concentratiekamp Wöbelin gestorven. De onderduikkelder is bewaard gebleven en is elke vijf jaar tijdens de bevrijdingsfietstocht te bezichtigen. Diezelfde dag heeft men ook Ynze Dikkerboom gezocht, men kende de plaats van zijn onderduikershol. Tine van Heesch kwam hem waarschuwen toen hij in het hol, de onderduikers waren al weg, zat te praten met Appie Nauta (later gefusilleerd bij de Woeste Hoeve). Appie ging weg, maar Ynze vond het veiliger te blijven en Tine bleef bij hem, ze hebben zich verborgen in de geheime bergplaats. De SD is wel in het hol geweest, maar ze hebben Tine en Ynze niet gevonden. Het hol werd vernietigd door handgranaten en door deze ontploffingen werden beiden gedood. Het hol is nu hun graf en is jaarlijks op 4 mei om 20.00 uur de plaats waar Harfsen de doden herdenkt.

Zo komen we langzamerhand in de strenge winter van '44-'45 terecht, een winter waarin we aan alles gebrek hadden. Vooral in het westen van het land zorgde de voedselschaarste voor doden onder kinderen en oude mensen. Ik woonde destijds in Amsterdam en we hebben daar gezien hoe mensen zich als beesten op een omgevallen gamel van de gaarkeuken stortten en het voedsel van de straat opslurpten. Al onze familie woonde in Gorssel en zo heeft mijn moeder mij in februari 1945 (achterop de fiets, want als kind van 9 jaar had je nog geen fiets, in die tijd van schaarste zeker niet) naar mijn grootouders in Harfsen gebracht, waar ik de bevrijding heb meegemaakt.
Op meerdere plaatsen in de gemeente kregen we te maken met bombardementen, die onder de burgers in totaal bijna 60 slachtoffers maakten. Als we alle burgerslachtoffers, die in de gemeente Gorssel door oorlogshandelingen vielen, optellen komen we op een aantal van ruim 140!
We naderen april 1945 en de bevrijding komt in zicht.
Op 5 april, één dag voor de bevrijding, speelde zich op de Oxerhof nog een drama af: tien Nederlandse gevangenen werden door de dronken SS-bewaking op beestachtige wijze gemarteld en vermoord. Eindelijk kwamen op 2e Paasdag de Canadezen onze gemeente binnen, ze veroverden Almen op 2 april, Harfsen op 4 april, Eefde op 5 april, Gorssel en Epse op 6 april en op 11 april werd een begin gemaakt met de bevrijding van het westen van Nederland door middel van de oversteek van de IJssel bij Gorssel.

In totaal zijn voor het bevrijden van onze gemeente 76 jonge Canadezen gesneuveld, hierbij moeten we dan nog tellen de piloten en vliegtuigbemanningen (totaal 33) die hier zijn verongelukt. Dertig van hen zijn begraven op de begraafplaats in Gorssel, één op de Grebbeberg (een Nederlandse piloot), één in Frankrijk (dit was een Franse piloot) en één van hen is William Hurrell, die met zijn vliegtuig begraven ligt bij boerderij "De Springop" in Eefde. Voor hem hebben we 26 september 1999 een monument onthuld.
Deze mensen verdienen het niet, dat wij met de door hen bevochten vrijheid zo omgaan zoals we doen. Laten we ons dagelijks hiervan bewust zijn en hen niet vergeten!

In dit korte tijdsbestek kon ik uiteraard maar een globaal overzicht geven van de oorlog in Gorssel. Veel gedetailleerde verhalen hebben we gepubliceerd in het door ons uitgebrachte boek: De Voet Dwars. Helaas is dit nagenoeg uitverkocht maar misschien is er, bij voldoende belangstelling, in de toekomst een (aangevulde) heruitgave mogelijk.

De Canadezen bereiden zich voor op de oversteek van de IJssel bij Gorssel

Deze foto toont de buurt, nu Schepersweg, toen huisnummer H 280, op en voor een Canadese tank, bij de bevrijding.
Bovenaan: J.Teunissen. V.l.n.r. bovenste rij: Hanna Bannink, een Canadees, J. Teunissen-Norde, een Canadees, Sientje Keizer, Jacob Nikkels (half zichtbaar), Gerda Kabbes, schoonzoon van Keizer, Tonnie Keizer, een Canadees, M.G. Nikkels. Onderste rij: D.Teunissen, Keizer Jr., moeder Keizer, H. Teunissen, moeder Kabbes, een Canadees, Jan Verstege Sr., Keizer Sr. De familie Keizer, geëvacueerd uit Zutphen, was ondergebracht bij Marten Nikkels in de schuur.

Bron: "De Voet Dwars" en eigen archief

HET EINDE VAN HET HASSINK

W. van de Kamp

Foto Jan Rutgers *Het Hassink met koetshuis*

Op 21 maart 1945 vond er een zware luchtaanval plaats op Huize Het Hassink te Epse. Zowel het huis als de achterliggende bossen waren het doelwit.
Engelse jachttoestellen, Typhoons, deden op hun karakteristieke wijze een aanval. Van grote hoogte doken zij naar omlaag en probeerden zo hun vliegtuig met de raketten op het doel te richten. Andere Typhoons waren geladen met bommen en wierpen hun dodelijke last af boven het Huis en de achterliggende bossen, opslagplaats van munitie en benzine.
In totaal namen 44 vliegtuigen aan deze intensieve aanval deel, allemaal Typhoons die tussen 16.00 en 16.30 uur waren opgestegen vanaf de basis Mill in Noord-Brabant. Alle toestellen hadden als doelen opgekregen: Huize Het Hassink, de openbare school, een garage en bunkers bij het Hassinkbos te Epse. De 146 Wing was hiermede belast en deze eenheid zette 193, 197, 263 en 266 Squadron in. De 146 Wing maakte deel uit van de tweede tactische luchtmacht van de RAF.

Het Huis werd in puin gegooid, de opslagplaatsen in het bos werden bestookt. Volgens de rapporten van de vier squadrons was de aanval een succes: "The Wing show was successful and all are happy tonight" en "This is the first day of spring and the day itself couldn't have been lovelier".
Er werden 500 en 1000 ponders gegooid op de doelen. De school werd flink geraakt evenals een garage. In de school vielen ook doden. De aanval vond plaats ongeveer tussen 16.30 en 17.00 uur. Alle toestellen waren ongedeerd en de laatste landde om 17.30 weer op de basis Mill.
De Marechaussee Gewest Arnhem, Groep Gorssel No. 63 maakte een kort proces verbaal op:

"Heden, 21 maart 1945 verklaar ik, Christiaan Bos, Hoofdwachtmeester der Marechaussee te Gorssel, dat in den namiddag van opgemelden datum omstreeks 17.00 uur te Epse, gemeente Gorssel een luchtaanval heeft plaatsgehad, waarbij o.m. 3 woningen en 1 school vrijwel geheel werden vernield. In de school, waar arbeiders van de O.T. waren ondergebracht, kwamen twee van hen om het leven. In een der andere vernielde woningen bevonden zich 7 personen, die allen moeten zijn gedood, hoewel slechts eenige resten daarvan zijn gevonden. Het onderzoek naar de slachtoffers is nog in vollen gang.
Verder zijn ongeveer 25 woningen in de omgeving aan dakbedekking en ruiten meer of minder beschadigd.
Waarvan door mij, op ambtseed, is opgemaakt en geteekend dit proces-verbaal.
Gedaan te Gorssel, 22 Maart 1945.
De Hoofdwachtmeester".

Huize Het Hassink, bekend sinds 1494, heeft vele jaren wat in de anonimiteit verkeerd. Als eerste eigenaar werd ene Jan Hissinck genoemd. Verdere informatie ontbreekt. In 1848 bewoonde mr. George M. Bruce het huis en hij dacht daar zijn oude dag te slijten. Hij was Commissaris des Konings van Overijssel. In 1850 werd hij door koning Willem III benoemd tot Gouverneur Generaal van Nederlands Indië. Op zijn reis daar naar toe overleed hij in december 1850 aan boord van het korvet "Sumatra".
Nieuwe eigenaar van Het Hassink werd mr. M.W. baron du Tour van Bellinckhave. Hij werd geboren op 29 juni 1835 te Leeuwarden en overleed op 26 juli 1908 te Epse, Huize Het Hassink. Hij was gehuwd met mejuffrouw H.A. Bruce, dochter van eerder genoemde eigenaar van Het Hassink, G.M. Bruce. Baron du Tour

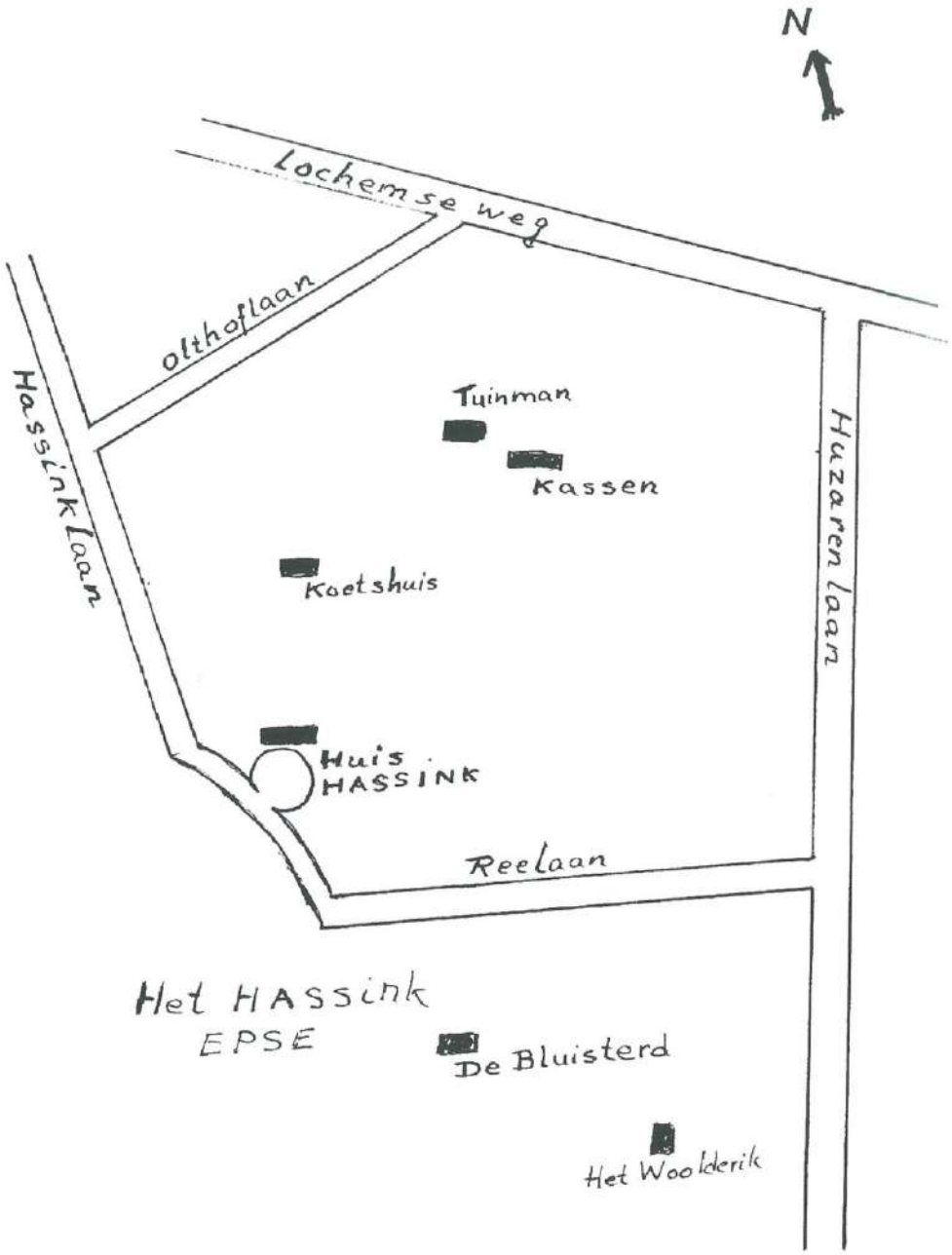

was minister van Justitie in het derde kabinet Heemskerk. In 1869 werd hij benoemd tot kamerheer van de koning, in 1883 tot opperceremoniemeester van koning Willem III en later nog tot grootmeester van koningin Wilhelmina. In de jaren zestig van de twintigste eeuw werd door de gemeente Gorssel een straat in de nieuwbouw van Epse naar hem genoemd, de Du Tourweg.
In 1919 werd het huis en de bezittingen in Hotel De Roskam te Gorssel in opdracht van de Erven Du Tour van Bellinckhave geveild. Het landgoed viel uiteen. Van een Huis met 353 ha grond bleef slechts 18 ha grond over. Zie hiervoor het uitgebreide artikel van de heer N. van Wijk in Ons Markenboek, 3e jaargang, nr.1 (januari 1985).
De laatste eigenaar van Huize Het Hassink werd Th.E.J. baron van der Feltz, geboren op 28 oktober 1880 te Twello en overleden op 14 november 1951 te Teuge. Hij bewoonde sinds 1920 het huis. Vooraf heeft hij aanzienlijke verbouwingen laten uitvoeren en verder heeft hij bossen en park opengesteld voor wandelingen.
In het Epserbos heeft hij een grote vijver laten graven die vooral 's winters veel ijsplezier voor de Epser jeugd opleverde.
S.C. baronesse van der Feltz heeft op 19 mei 1930 de eerste steen gelegd voor de Hervormde Kerk te Epse. Als dank kreeg zij hiervoor een zilveren troffel.
De familie Van der Feltz nam deel aan het (verenigings)leven in Epse. Samen met burgermeester Wentholt heeft de baron zich verder beziggehouden met de exploitatie van het Epser bos, het bosgedeelte ten noorden van de Lochemseweg. Als herinnering en waardering heeft de gemeente Gorssel in 1942 in het Epserbos een weg naar hem vernoemd, de Van der Feltzweg. In december 1943 werd hij door de Duitse bezetter uit zijn huis verjaagd en hij is toen tijdelijk op 't Vriessink in Joppe gaan wonen.
Na de oorlog is hij terechtgekomen op villa Het Woolderik aan de Huzarenlaan.

In de herfst van 1943 hadden de Duitsers andere dan civiele plannen met het landgoed. Men deed zeer geheimzinnig, het huis en het landgoed werden gevorderd en afgezet met bij de boeren gestolen prikkeldraad. Ook werden er mijnen gelegd. Hier moest iets bijzonders aan de hand zijn! In het Huis verbleven vervolgens hoge Duitse officieren.
Het landgoed werd dus afgezet en de bewoners werden verdreven of kregen een speciaal pasje voor toegang. Epse en vooral het Hassinkbos werd aan alle kanten beveiligd en afgesloten. Er kwamen eenmans schuttersputten en er worden mijnen gelegd. Mede

in het kader van de nieuwe verdedigingslinie (IJssellinie) werd er een tankgracht gegraven. In de jaren negentig kwam men nog resten van funderingen tegen bij de uitbreiding van het benzinestation van de firma Preuter aan de Lochemseweg. Voorts werd er luchtafweergeschut (FLAK) geplaatst.
Wat oudere Duitse soldaten en ook mensen van de Organisatie Todt (OT; veel jonge mensen uit het Westen van ons land) werden aan het werk gezet. Er werden sleuven en gaten voor opslag van allerlei goederen gegraven. De zandpaden in het bos werden aangepast aan het gewijzigde transport en een pad, dat vrijwel parallel loopt aan de Lochemseweg werd zelfs verhard. Het wordt nog steeds het Moffenpad genoemd.
Allerlei bouwmaterialen werden via een speciaal daarvoor aangelegd trambaantje, afgeleid van de stoomtram Deventer-Borculo, aangevoerd. Langs de Lochemseweg, ter hoogte van de Huzarenlaan, kwam hiervoor een extra wissel. Vrachtauto's met houtgenerator reden af en aan. Een deel van deze werkers, onder anderen mensen van de OT, werden in de openbare school van Epse ondergebracht. In vele huizen kwam inkwartiering.
Zoals u weet nam in 1944 de oorlog in Europa een definitieve wending na de geallieerde landing in Normandië, 6 juni 1944. De Duitsers probeerden alles op alles te zetten om de geallieerden te stoppen in hun opmars naar Berlijn.
Hitler zette zijn nieuwe wapen in, de V1 en de V2. Hiervoor moesten speciale lanceerplaatsen gebouwd worden en in onze gemeente kwamen drie van die locaties: bij Joppe, Harfsen en de Zessprong. De commandopost kwam in Laren.
Voor en met de komst van deze geheimzinnige wapens waren veel militairen gekomen om de lanceerinrichtingen te bouwen, te bewaken en zeer goed te camoufleren. Ondanks nauwkeurige aanwijzingen van de zijde van het verzet hebben de geallieerde vliegers die lanceerplaatsen later niet kunnen vinden!
Er was opslagruimte nodig voor alle toebehoren van deze Vergeltungs Waffen. Munitie en vooral veel brandstof. Spionnen van de Groep ALBRECHT (schuilnaam van Elt H.G. de Jonge, Ridder der Militaire Willemsorde) hebben in ieder geval vanaf juni 1944 de situatie in Epse in kaart gebracht en op 18 augustus 1944 schatten zij, dat tussen de 200.000 en 400.000 liter benzine in grote vaten in het bos was opgeslagen. Het terrein van Huize Het Hassink lag vol. De lanceerinrichtingen van de Vergeltungs Waffen zijn van 16 december 1944 tot 16 februari 1945 operationeel geweest. Zij waren voornamelijk gericht op de haven van Antwerpen. Die stad en haven waren inmiddels in Engelse handen en

de haven was belangrijk voor nieuwe aanvoer ten behoeve van de geallieerde legers.
Door al deze activiteiten kwam het dorp Epse ernstig in het nauw. De eerste maanden van 1945 waren voor Epse niet de leukste. Er vielen (niet ontplofte) V1 raketten neer en er waren vele beschietingen en bombardementen. De climax kwam echter op 21 maart 1945 bij de aanval op Het Hassink.
Alsof dit nog niet voldoende was volgde er op 24 maart 1945 een nieuw bombardement en wel op militaire transporten op de weg ten noorden van Zutphen. De aanval werd uitgevoerd door een Wellington bommenwerper nr. 505 van 69 Squadron, gelegerd op de basis Melsbroek bij Brussel.
De Wellington 505 was gespecialiseerd in het uitvoeren van visuele en fotoverkenningen bij nacht. Hierbij gebruikte men monitoren die waarschijnlijk reageerden op licht of warmte of bewegingsprikkels. De bemanning van vijf personen stelde vast dat "roads fully covered" waren. Dit moet de Deventerweg zijn geweest tussen Gorssel en Deventer. Deze bommenwerper had die nacht als taak gekregen een visuele verkenning te maken van de wegen in het gebied Zwolle-Keppel. En zij vonden de Deventerweg vlakbij Het Hassink.
In die periode waren er veel Duitse troepenverplaatsingen en materiaaltransporten van het zuiden naar het noorden, in het kader van herstructurering van de verdediging.
De Luchtbeschermingsdienst van Deventer nam in die avond om 21.50 uur in het zuiden een vliegtuig waar. Omstreeks 22.25 uur zag men een geweldige explosie in de richting Zutphen. Dat moet dus de Wellington 505 zijn geweest die bommen gooide nabij Epse. Of de doelen op de weg zijn geraakt is mij niet bekend. Wel staat vast dat de Kraton, vier huisjes gelegen iets ten westen van de weg, werd geraakt en de huizen volkomen vernield waren. Opnieuw veel doden, gewonden en veel schade aan andere huizen.
De marechausse maakte ook van deze gebeurtenis een proces verbaal:

"Marechaussee Gewest Arnhem
Groep Gorssel Nr. 78
Post Epse Nr. 12.

Op 24 Maart 1945 is door mij, Hendrikus Volkerink, opperwachtmeester der Marechaussee bij opgemelde groep naar aanleiding van dien dag te omstreeks 22.15 uur te Epse, gemeente Gorssel gevallen twee en twintig splinterbommen, welke door een vliegtuig werden afgeworpen.

Mij bleek, dat de gevolgen van een en ander als volgt kunnen worden samengevat. Zes personen werden gedood. Zes personen werden zwaar en vier werden licht gewond. Vier huizen werden vernield en zijn onbewoonbaar, terwijl nog een boerderij veel glas- en dakschade had opgeloopen.
Waarvan door mij op afgeleden ambtseed is opgemaakt en geteekend dit proces-verbaal.
Gedaan te Gorssel, 25 Maart 1945.
(get.) H. Volkerink"

De luchtbeschermingsdienst van Gorssel maakte eveneens rapport op:

"Gemeentebestuur van Gorssel
Gorssel, den 27 Maart 1945

Op Zaterdag 24 maart 1945 om ongeveer 10.00 des avonds werden vier huizen aan den weg tussen Gorssel en Deventer door bommen totaal verwoest. Er vielen 6 dooden en 8 personen werden zwaar gewond. Enkele personen liepen lichte verwondingen op.
De weg is vrijgemaakt.
Hoofd der Luchtbescherming
H. Bodde"

Er was geen verband tussen beide luchtaanvallen. Begin april was het echter afgelopen en op 6 april werd het dorp Epse bevrijd.

We gaan echter terug naar het verhaal over Het Hassink.
Het begon dus met de vordering van het huis en de invoering van speciale pasjes voor de bewoners van huizen op het landgoed. De onderduikers die in die buurt verbleven moesten verdwijnen, uiteraard konden zij geen pasjes aanvragen.
Zo verdween onderduiker G. Galjaard van het landgoed en ging weer naar zijn ouderlijk huis in Hillegom. Hij was hier terechtgekomen omdat hij zich in 1943 als voormalig Nederlands militair bij de Duitse autoriteiten moest melden. Hij weigerde dit en dook onder bij zijn oom en tante in Epse, de heer en mevrouw Gerritsen. De heer Jan Hendrik Gerritsen was tuinman op Het Hassink en woonde op het landgoed midden in het Hassinkbos. Via burgemeester Thate mocht Gerritsen ook de bloemen en planten op het gemeentehuis verzorgen en voorts gaf hij wel adviezen aan ambtenaren voor tuinaanleg. In het voorjaar bracht hij de in het bos groeiende Lelietjes van dalen (convallaria majalis) in de

Tuinmanswoning van Het Hassink

stad Deventer aan de man. Hij was gehuwd met Jacoba M. Galjaard.
Neef G. Galjaard woonde in een gereedschapsschuurtje achter hun huis en mocht van Gerritsen het bos niet verlaten. Wel mocht hij naar Huize Het Hassink lopen om daar bloemen, fruit en groenten af te geven. In het bos waren verwarmde kassen, een boomgaard en een moestuin.
Bij deze bezoeken aan het grote huis maakte hij kennis met mejuffrouw Hendrika Boterman, die daar in huis werkzaam was. Hendrika woonde bij haar ouders op De Kraton nabij de Deventerweg, ter hoogte van de huidige Kratonweg.
De Kraton, zo is mij recent verteld, bestond uit een aantal kleine huisjes. De buurt gaf aan de huisjes de bijnaam De Kraton. Men dacht daarbij aan een Indische kraton dat als paleis bewoond werd door de vorst. Met welke achtergrond men deze huisjes De Kraton heeft gedoopt is slechts te vermoeden ! Uit bewondering of uit cynisme?
Verder werkte Galjaard in het bos en assisteerde hij zijn oom bij diens werkzaamheden op het landgoed. De relatie tussen Galjaard en Hendrika groeide en de heer Galjaard schreef mij onlangs dat de relatie veranderde in echte liefde.

Na vordering van het Hassink had ook Hendrika geen baan meer en zij kwam toen in dienst als kinderjuffrouw bij de familie Ten Hove, die vlakbij het Huis Hassink in een bungalow, De Bluisterd, woonde. Zij zorgde daar voor de twee kleine kinderen, S. Mörzer Bruyns, geboren. 23 mei 1943 en J.A. Mörzer Bruyns, geboren 30 december 1944.
M.J.J.A. ten Hove en zijn vrouw A.C. Gerrevink waren de hoofdbewoners van De Bluisterd. Hun dochter mevrouw S. Mörzer Bruyns-ten Hove woonde samen met haar twee kinderen tijdelijk bij hun in. De heer M. Mörzer Bruyns, werkzaam bij Staatsbosbeheer, was elders ondergedoken.
Onderduiker Galjaard hoorde, voordat de pasjes werden ingevoerd, van een oudere Duitse soldaat dat in het bos brandstof zou worden opgeslagen voor de V1. Hij vond dit een zeer belangrijke ontdekking, die hij later heeft doorgespeeld naar zijn verzetscollega's in Hillegom. Deze hebben de informatie doorgegeven aan meester Sickel aldaar die een radioverbinding onderhield met Engeland. Voorts heeft Galjaard een luchtfoto van Huize Hassink en enige schetsen van de militaire opslagplaatsen meegegeven aan naar Engeland terugkerende piloten. Hem werd geadviseerd om verder over deze zaak te zwijgen.
Het was Galjaard niet bekend, dat het Hassink en de benzineopslag en de Duitse activiteiten ook opgemerkt waren door mensen van de spionagegroep ALBRECHT. Zij hadden een en ander grondig bespied, in kaart gebracht en doorgegeven aan "Londen".
Galjaard werd dus door de pasjesregeling gedwongen om uit Epse te verdwijnen en vertrok samen met Hendrika Boterman naar zijn ouderlijk huis in Hillegom. Na een paar dagen is Hendrika (Rieka) weer terug gegaan naar Epse.
Via het plaatselijk verzet verkreeg Galjaard etensbonnen en na dit contact was hij ook zelf werkzaam bij een verzetsgroep uit de Haarlemmermeer. Deze groep stond onder leiding van ene mr.Van Vollenhoven.
Galjaard memoreert in zijn brief aan mij, dat bij het bombardement op 21 maart 1945 Hendrika Boterman, de heer en mevrouw Ten Hove, hun dochter mevrouw Mörzer Bruyns en haar twee kleine kinderen door een voltreffer op het huis (De Bluisterd) zijn gedood. Hiermede werd zijn liefdesrelatie met Riekie wreed verstoord en dit gegeven heeft Galjaard zéér aangegrepen. Hij verweet zichzelf, dat hij zijn geliefde niet had gewaarschuwd voor een mogelijke Engelse aanval.
Na de oorlog heeft Galjaard gelukkig toch weer een nieuwe liefde gevonden.

De heer M. Mörzer Bruyns is na de oorlog hertrouwd met de weduwe van de op de Oxerhof vermoorde Willem Voorbeytel Cannenburg, houtvester te Gorssel.
Zoals bekend is bij deze aanval op 21 maart het Huis Het Hassink vrijwel geheel met de grond gelijk gemaakt. Het huis lag volkomen in puin. Op het Huis was blijkbaar niemand aanwezig, althans er zijn geen Duitse slachtoffers gemeld. De Duitsers deden overigens altijd erg geheimzinnig over hun verliezen, dus 100 % zekerheid is hierover niet.
Er wordt verteld, dat de Duitsers eerder het huis en het bos hadden ontruimd en naar elders waren vertrokken, vermoedelijk richting Drenthe. De benzine en munitie waren verdwenen en dat was kennelijk bij de Engelsen nog niet bekend.
Het huisje van de familie Gerritsen is eveneens geraakt en was ernstig beschadigd. Hoewel eigenlijk onbewoonbaar is de familie daar toch nog enige tijd blijven wonen. Geruime tijd na de oorlog is het echtpaar verhuisd naar een oud huisje aan de Huzarenlaan, schuin tegenover Het Woolderik.
Beiden hebben een hoge leeftijd bereikt. De heer Gerritsen is op 19 september 1980 overleden in de ouderdom van 84 jaar.

Restant van het stookhuis van de warme kas

Zijn vrouw heeft nog vele jaren daar gewoond en zij werd onder anderen bijgestaan door de familie Van Wijk uit Epse. Tenslotte is zij in 1984 verhuisd naar De Ehze te Almen, alwaar zij op 10 september1988 in de leeftijd van 92 jaar is overleden. Het waren wat stille en rustige mensen, die deden wat zij beloofd hadden. Zij waren zeer behulpzaam. Het Hassink had dus geen tuinman meer.
Zowel het Huis Hassink als de huisjes van de Kraton zijn na de oorlog niet herbouwd. Hun namen leven voort in respectievelijk Hassink bos, Hassinklaan en Kratonweg. Puin en stenen van het Hassink zijn later nog verwerkt in het Openluchttheater in Gorssel.
Her en der in het Hassinkbos zijn nog resten uit die periode te vinden. Diepe kuilen van de opslagplaatsen, bomkraters en fundamenten van de opstallen, zowel van het huis van Gerritsen als van de vlakbij staande kassen.
In oktober 1992 vond men bij de reconstructie van de Lochemseweg op het kruispunt met de Hassinklaan nog een zestigponder zonder staartstuk, maar nog wel in tact. De Explosieven Opruimingsdienst heeft de bom onschadelijk gemaakt.

Een groep IVN-ers, te weten de heren W. Dolleman, C. Mijnders, H.E. Roelofs en P.E. Vogel, hebben in 1980/1981 een onderzoek in het Hassinkbos gedaan en een biotoopbeschrijving gemaakt. Zij concludeerden, dat het bos toen waardevol was; het beeld dat het bos toen gaf verschilde van week tot week. Uiteindelijk stelde men vast dat er een duidelijke cyclus was van alles wat daar groeide en bloeide. De flora bestaat uit een groot assortiment.
Diverse vogels huisden permanent in het bos, anderen vlogen slechts over of fourageerden er alleen maar op hun vlucht naar elders. De zwarte en bonte specht waren vaste gasten. Op de grond speelden de konijnen, terwijl ook het ree verschillende keren werd waargenomen.
Prachtige beuken en eiken met een respectabele leeftijd waren aanwezig. Nog steeds staat de (geïmporteerde) sequoiadendron trots tussen de andere bomen. Een waardevol bos dus.
In de winter van 1997 op 1998 heeft beheerder Ben Leerkes nabij het voormalige huis een geweldige beuk laten vallen. De boom had een omtrek van ongeveer 6 meter en de leeftijd werd geschat op omstreeks 4 eeuwen.
Eind 1983 heeft de vereniging Natuur Monumenten het bos aangekocht. Men heeft inmiddels wat achterstallig onderhoud uitgevoerd, de vogelkers is verwijderd en men heeft getracht het bos in de oude staat terug te brengen. Het bos is opengesteld voor pu-

bliek en een boswachter houdt enige controle op de goede gang van zaken.
Laten wij hopen, dat dit bos als bos gehandhaafd blijft en niet om het gewin ten prooi wordt gegeven voor villabouw.
Het Epserbos laat zien hoe men een bos kan laten verworden. Het is verkaveld en de percelen zijn eerst verkocht voor vakantiehuisjes en later is het veranderd in een villapark, waar het overigens ook nog goed wandelen is.
Het vlakbij het Huis Hassink staande koetshuis is na de oorlog gerestaureerd en verbouwd tot woning. Thans woont daar de familie Meessen, lid van onze vereniging.
Al met al een triest einde van een statig Huis.

Bronnen:
Ons Markenboek (1983-1999)
Informatie H. van Sabben te Deventer
Eigen archief

Het Hassink nà bombardement

DE BOEREN EN DE IESSEL BIE GORSSEL

J. Boschloo

Vrog kwammen hier de eerste boeren;
Eur namen kent alleneg God.
D'r rest van eur op dreuge bulten 1)
Soms nog wat asse in een pot.
Ok kwammen de Remeinen kieken;
Breed was de stroom nog zonder dieken,
Wolken en zunne gaven 't water kleur;
De boeren en de Iessel gingen staöreg deur.

't Water was een beste vaarweg;
de Hanzestede wodden groot.
En slib van 't hoge Iesselwater
Gaf botter op 't boerenbrood.
De Spaansen trokken op naor 't noorden,
Zie gingen ok in Zutphen moorden 2)
't Water kreeg een nare kleur;
mar boeren en de Iessel gingen staörig deur.

De Iessel wodden arg ondiepe
En raken wel heer arg verzand.
In plaats van veurspoed kwam d'r ruzie...
Hoe greun is 't grös in 't butenland!
De Fransen gingen ons wel leren
't eigene baeter te waarderen...
Töt Moskou kwam eur l'empereur; 3)
mar boeren en de Iessel gingen staörig deur.

D'r kwammen ok weer baet're jaoren;
een oorlog ging veurbie ons huus.
Mar de Iessel droeg in jaoren datteg
al schepen met 't hakenkruus...
Een storm kwam uut 't oosten raozen
en bruggen wodden op eblaozen...
Heel ons bestaon kreeg scha en scheur;
mar de boeren en de Iessel gingen staörig deur.

Ons land begint zo vol te wodden
met mensen, stank en völle geld.
"Wie wodt 't Hongkong van Europa"
zo hef een krantenkeajl veurspeld.

Straks wilt de hoge Haagse heren
't Iesselland zelf gaon beheren.
De boer door is gin plaatse veur;
straks geet alleen de Iessel deur...

1) Zoas onder andere in het Loobos in Gossel
2) Bie 't uutmoorden deur de Spanjaarden in 1572 wodden honderden börgers van Zutphen in de Iessel verdronken en ok 350 in een bongerd in Gossel op ehangen.
3) Toen ons land in 1810 een stuk van Frankrijk wodden, voeren Napoleon de diensplich in. De manschappen mossen leren "vive l'empereur" te schreeuwen (leve de keizer). Tienduuzenden mossen mee naar Rusland; de helfte kwam niet weer...

AANVULLING OP ARTIKEL BEGRAAFPLAATSEN IN DE GEMEENTE GORSSEL (1)

H.J. Jansen op de Haar

In Ons Markenboek van januari jl. nr. 1, 18de jaargang heb ik een artikel geschreven over de "Begraafplaatsen in de gemeente Gorssel" (1).
Bij dit artikel hoorden twee foto's, welke werden afgedrukt op blz. 39 van Ons Markenboek nr. 1, van januari jl.
Hierbij zijn geen onderschriften vermeld; we willen thans op verzoek van onze lezers deze fout gaarne herstellen:

Kerk van Almen in de 18de eeuw. Het ommuurde kerkhof is hierop duidelijk te zien. De grond van het kerkhof behoorde tot de bezitting van het Hof ter Meulen. Het huis links op de foto is het schoolhuis, tevens woning van de onderwijzer die bovendien koster was. Deze situatie bleef gehandhaafd tot na 1832.

De onderste foto is het toegangshek van de begraafplaats te Gorssel. Muur en hek zijn niet direct gebouwd bij de opening van het kerkhof in 1829. In de gemeenterekening van 1871 vonden we dat het hek is geleverd door de IJzergieterij "de Prins van Oranje" te 's Gravenhage (f 112,=) en H. Rood metselde de muur voor f 724,=. Het verven van het hek werd gedaan door A. Enserink en hij ontving f 2,55. (f 0,60 per dag) Het plaatsen geschiedde door de smid Braakman. Alles bij elkaar was men bijna duizend gulden kwijt, maar het staat er nog steeds.

DE BEGRAAFPLAATSEN IN DE GEMEENTE GORSSEL (2)

H.J. Jansen op de Haar

Onze tweede publicatie moeten we beginnen met het antwoord van de Kerkvoogdij van de Almense Kerk op de brief van de Burgemeester van Gorssel, de dato 21 mei 1828. Dit antwoord was gedateerd 29 mei 1828 en luidde als volgt:

"Ter beantwoording Uwer missive van den 21 dezer nr 197/2 dient:
1. Dat er slechts één grafkelder in onze kerk gevonden wordt, gelijk ook maar één groeve of begraafplaats voor den tijdelijken Predikant en de Zijnen, welke, hier overlijdende, zonder ontgeltenis in de Kerk begraven worden.
2. Het getal groeven op ons Kerkhof bedraagt honderd en achttien.
3. Het kerkhof strekt zich uit rondom de kerk, wordt door een ring of kerkmuur omvat, is geheel gelegen in het landgoed ter Meulen, toebehoorende aan den Heer J.L. Umbgrove en grenst alleen aan de Noordzijde aan het huis en den hof des Kosters.
Voorts is hetzelve vrij van Water en in zijn geheel groot 16.45 roeden, zijnde hiervan tot algemeen begraafplaats afgezonderd 2.81 roeden.
4. Het gemiddelde getal lijken hier jaarlijks begraven wordende bedraagt van 20 - 28 en de bevolking, waarvoor hetzelve dient, is groot 950 zielen.
5. De grootte, byzondere hooge ligging in aanmerking nemende alsmede wijl hier geen bewoonde kom van eene gemeente bestaat, houden wij ons kerkhof tot deszelfs tegenwoordige bestemming bij voortduring alleszins en zeer voldoende.
6. Wegens het begraven van lijken in de kerk geniet de kerkelijke gemeente eenige voordeelen: er wordt namelijk van elk lijk hetwelk van buiten de gemeente alhier in de kerk begraven wordt der kerkelijke gemeente betaald f 12,00; van elk lijk in de gemeente f 6,00 en van een kind f 3,00 en hoewel het begraven in de kerk hier minder plaats heeft, heeft dat toch der Kerkelijke gemeente 15 jaren door elkander gerekend jaarlijks f 5,40 opgebragt.
Het Kollegie van Kerkvoogden, get. A. Lubberding
Ter ordonnantie van hetzelve, H. Ruiterkamp Gzn. lid en secretaris"

Op deze brief kwam op 2 maart 1829 nog de volgende aanvulling:

"Ten gevolge uwer missive bij ons ontvangen van 26 februari ll. hebben wij de eer UWelEd. bij dezen te informeeren:
1. Dat wegens het begraven van elk lijk in de kerk aan dezelve betaald wordt, twaalf gulden, waartegen de kerk geene byzondere kosten heeft, alleen het onderhoud der draagbaren en ten 2en dat er sedert 1819 tot 1828 in onze kerk begraven zijn geworden, 5 groote lijken en een klein, van welk laatste der kerk betaald is de som van f 3,00, hebbende deze begrafenissen plaats gehad in 1819 één lijk,1820 één lijk,1822 één lijk,1824 één lijk,1825 één lijk van een kind, 1826 één lijk.

De Kerkvoogden van Almen, (get) A. Lubberding
Ter ordonnantie van dezelven,(get) A. Ruiterkamp Gzn,
lid en secretaris"

Met de antwoorden van de Kerkvoogden uit Almen en Gorssel ging het College van Burgemeester en Assessoren naar de Raad van 11 juni 1828.
De Raad nam in aanmerking dat volgens informatie de ingezetenen van Epse en Eefde eigendommelijke groeven bezaten op de respectieve kerkhoven te Deventer en Warnsveld, waaronder deze buurschappen kerkelijk behoorden. Hiervoor zullen deze ingezetenen schadeloos gesteld dienen te worden.
Mede rekening houdend met het Raadsbesluit van 10 oktober 1827 heeft de Raad, na gehouden deliberatiën besloten, onder referte aan dezerzijdsen deliberatiën dd 10 october, HEd.GrA. te kennen te geven:
1. Dat het tegenwoordige Kerkhof te Gorssel, tot begraafplaats dienende der afgestorvenen in het Dorp Gorssel van dien naam, volgens de jongste telling in Januari dezes jaars eene bevolking van 468 zielen bevattend, zich rondom het Kerkgebouw en tot op eenigen afstand van de nabijgelegen woningen uitstrekt, dat hetzelve een oppervlakte van 18 roeden en 50 ellen heeft, waarvan 40 eigendommelijke groeven, terwijl in een gedeelte van het tot algemeene begraafplaats afgezonderd, tot dusverre nog geen lijken zijn ter aarde besteld; bevindende zich overigens een grafkelder aan het Kerkgebouw en een groeve in de kerk zelve.
Dat het tegenwoordig Kerkhof te Almen, waarop de lijken der afgestorvenen in het dorp Almen ende Buurschap Harfsen bij ene de jongste telling de bevolking van 1039 zielen hebbende, worden ter aarde besteld, mede rondom het Kerkgebouw gelegen en door een ringmuur omgeven is, dat zich in de nabijheid van hetzelve geene andere woningen bevinden dan die van den Koster en dat

hetzelve eene uitgestrektheid van 16 Roeden en 45 Ellen heeft waarvan een gedeelte tot algemeene begraafplaats is afgezonderd, zijnde voorts in de Kerk eene grafkelder en eene groeve, welk getal groeven op het kerkhof 118 bedraagt.
Waarom de Raad vermeent dat deze Kerkhoven, welke beiden mede door hunne water vrije ligging alleszins voldoende zijn tot begraven van de lijken der Ingezetenen van voornoemde streeken, welker gemiddelde aantal jaarlijks te Gorssel 13 en te Almen 24 bedraagt, overeenkomstig de door Z.M. vastgestelde uitzonderingen, zullen kunnen behouden blijven.
Wenschende men hiervan echter de verzekering van Heeren Gedep.Staten te mogen ontvangen alvorens op grond eene voordragt aan HEdGrA te kunnen doen, nopens de aanleg van eene nieuwe algemeene begraafplaats in de gemeente Gorssel, ingevolge het bepaalde Sub A bij HEdGrA. bovengenoemd Besluit dd 30 april jl en wel hoofdzakelijk ten dienste van zoodanige Ingezetenen der Buurschappen Epse en Eefde, welke tot geene bijzondere graven in de respectieve algemeene begraafplaatsen te Deventer en Warnsveld geregtigd zijn.

Jammer genoeg schreef op 5 Juli 1828 de Staatsraad Districts Commissaris van Lochem dat de bestaande kerkhoven niet behouden konden blijven, volgens een mededeling van Gedeputeerde Staten en dat de dorpen Eefde en Epse onder Gorssel behoren. Een week later volgde het besluit van Gedeputeerde Staten dat er nieuwe begraafplaatsen zullen moeten worden aangelegd voor Almen en Gorssel. Inmiddels was er niets gebeurd en was men al bijna een jaar verder. (Wordt vervolgd.)

Bij ons onderzoek kregen we een lijst van de gemeente, waarop de namen werden vermeld van de graven, die in de toekomst konden worden geruimd. Op deze lijst kwam ook bovenstaand graf voor van onze oud gemeentesecretaris Joh. de Graaf.
Niemand had zich aangemeld als nabestaande, die zorg kon dragen voor dit graf. We dachten dat de gemeente Gorssel wel verplicht was dit graf zelf in onderhoud te nemen, aangezien juist deze man de eerste stoot heeft gegeven voor de geschiedschrijving van onze gemeente, door in 1926 het boek "Uit Gorssel's Verleden" te schrijven en uit te geven.
Resultaat: het graf blijft in onderhoud bij de gemeente.

ARCHEOLOGIE VAN DE PREHISTORIE EN HISTORIE ROND EPSE

M. Bartels

De prehistorie

Kenmerk van de prehistorie is dat over deze fase van de menselijke activiteit alleen gegevens uit de archeologie aanwezig zijn. Schriftelijke of andere bronnen zijn volledig afwezig.

Het Gelders-Overijssels landschap ten oosten van de IJssel wordt gekenmerkt door rivieren en beken die van de hogere zandgronden richting de IJssel stromen. Door wind en water zijn hier tussen de IJstijden en na de laatste IJstijd (10.000 jaar v. Chr.) dekzandruggen en rivierduinen afgezet. Deze locaties waren droog in tegenstelling tot de natte beekdalen, broekgronden en ooibossen. De hogere locaties zijn vanaf het Mesolithicum (Midden Steentijd 12.000-8.000 jaar v. Chr.) incidenteel bewoond. Het landschap was destijds toendra-achtig. Hier trokken groepen jagers de kuddes achterna. Zij maakten tijdelijke jachtkampen op de zandruggen. Meestal werden hiervoor locaties langs rivieren en beken uitgezocht. Van deze jachtkampen zijn vuurtjes, botresten van het gejaagde wild en fragmenten van de door de jagers gebruikte vuurstenen werktuigen aan te treffen. In de gemeente Deventer zijn bijvoorbeeld op de Baarloër Es en in Colmschate dergelijke jachtkampjes gevonden.

In het Neolithicum (Nieuwe Steentijd 8.000/5.000-2.100 j. v. Chr.) wordt het klimaat langzaam warmer en raken onze streken geschikt voor de landbouw. Aanwijzingen voor bewoning door boeren in deze periode zijn ten oosten van de IJssel schaars. Op een locatie in het gebied Epse-noord zijn inmiddels tijdens een verkenning resten uit deze tijd gevonden.

In de Bronstijd (2.100-800 j.v.Chr.) echter werden veel van de bebouwbare gronden in gebruik genomen. Het gebied ten oosten van de IJssel werd snel gekoloniseerd. De geïsoleerde vrij kleine boerderijen stonden meestal op de koppen van de dekzandruggen. Op de flanken van de dekzandrug lagen spiekers (graanopslagplaatsen) en schuren. De lager gelegen gebieden waren de landbouw- en weidegronden. Tijdens het onderzoek te Colmschate

(1984-86) zijn onder de grote es zo'n vijftien huizen uit de Bronstijd en talloze bijgebouwen en schuurtjes gevonden. Van het gebied buiten het erf werden de percellering en de resten van het grondgebruik aangetroffen. Daarnaast vonden op de improductieve gronden vaak de religieuze rituelen plaats. Offergaven zoals wapens (zwaarden, messen), beeldjes en botresten van geofferde dieren worden regelmatig in dergelijke gebieden gevonden. In Colmschate werden, zij het in bescheiden mate, bronzen sieraden aangetroffen. De doden worden gecremeerd en begraven in urnen die in grafheuvels worden geplaatst. Op de Colmschater es zijn maar liefst drie van deze urnenvelden gevonden. Nabij de es van Olthof zijn inmiddels scherven van Bronstijdaardewerk gevonden.

De IJzertijd (800 v. Chr.-50 n. Chr.) stond in het teken van een expansie van de landbouw. Ook de nattere gronden worden nu in cultuur gebracht. Daarnaast ontwikkelde zich een duidelijke hiërarchie in de samenleving. Wordt er tijdens de Bronstijd nog van uitgegaan dat er sprake was van bescheiden stam- en krijgsverbanden, tijdens de IJzertijd ontstaan grote machtsstructuren. In tegenstelling tot veel andere delen van Europa ontwikkelden zich in deze tijd in Nederland geen steden of grote bewoningsconcentraties. Zowel slaven, boeren als elite woonden op het platteland. Kern van de activiteiten was de landbouw. Nagenoeg alle zandkoppen van Doesburg tot Zwolle raakten bewoond. Op de smalle es van Sworminik, 500 m. ten noorden van Epse, is een grote boerderij opgegraven, een zogenaamde Einzelhofe. Daarbij bevonden zich vele voorraadkuilen voor opslag van graan en andere producten. Alleen de zeer natte gebieden bleven woeste grond. Mensen worden in deze tijd nog steeds gecremeerd en in heuvels begraven. In Sworminik is hiervan een bijzonder crematiegrafveld gevonden dat bij de Nederrijnse Grafheuvel Cultuur behoort. Bij de elite worden regelmatig giften voor het hiernamaals meegegeven. Dit kunnen wapens of zelfs zoals in Wychen en Oss hele strijdwagens zijn. In Epse is uit deze tijd een gouden munt aangetroffen, een zogenaamd regenboogschaaltje. Dit mag ten noorden van de Rijn zeer bijzonder worden genoemd. Daarnaast is het een en ander aan IJzertijd aardewerk opgegraven.

In de Inheems Romeinse Tijd (50-400 n. Chr.) ligt het gebied van Deventer buiten de Romeinse Rijksgrens. Alles ten noorden van Arnhem, waar de Rijksgrens liep wordt door de Romeinen 'Germania Libera' genoemd. Alhoewel dit deel niet wordt geïncorporeerd in het Rijk zijn de banden met de Romeinen meer dan aanwezig.

Veel jonge mannen dienden als 'hulptroepen' in de Romeinse legers. Daarnaast werd intensief met de Romeinen handel gedreven. Niet alleen in landbouwproducten, maar ook gezien de grote vondst van tientallen ijzersmeltovens in Raalte-Raan, in ijzeren halfproducten. De aanwezigheid van moerasijzerets in het dal van de Schipbeek sluit de mogelijkheid van ijzerproductie in Epse niet uit.
De traditionele huizenbouw was ook aan verandering onderhevig. Gedurende het onderzoek in Colmschate in de jaren tachtig is een IJzertijdboerderij met een Romeinse 'porticus' gevonden. In graven van de bewoners van "Germania Libera" worden regelmatig Romeinse munten, Romeins glas en aardewerk teruggevonden. Zowel in de bouwtraditie als door de bijgaven voor de doden is de romanisatie van het gebied goed te herkennen.

Na deze 'Inheems Romeinse tijd' volgen de Middeleeuwen (400 n. Chr.-1492). Gedurende de volksverhuizingen is dit deel van het land het strijdtoneel tussen de Friezen, Franken en Saksen. Er wordt van uitgegaan dat Deventer en omgeving onder invloed van de (niet Christelijke) Saksen stond. Archeologische vondsten uit deze periode zijn zeer zeldzaam. Zelfs in de binnenstad van Deventer worden uit de pre-stedelijke fase nauwelijks vondsten aangetroffen. Hoe het omliggende platteland er tot 800 n. Chr. uit zag en of het werd bewoond is grotendeels onduidelijk. Recent onderzoek in Leesten, nabij Zutphen toonde echter aan dat het platteland in de 4de - 6de eeuw op enige schaal moet zijn bewoond. Hier werden een tiental boerderijen en een groot aantal waterputten aangetroffen

Historie

Rond 770 n. Chr. komt de missionaris Lebuinus vanuit het gekerstende Frankische gebied naar het heidense Saksische Overijssel. Uit deze periode dateren de eerste geschreven bronnen over onze contreien. Deze bronnen zijn niettemin uiterst schaars. Hij koos voor Deventer omdat hier al een (tijdelijke) nederzetting was. Gedurende de Karolingische Tijd (750-950 n. Chr.) vindt er een sterke ontwikkeling van het gebied plaats. Niet alleen de kerstening van de bevolking en het opdelen in parochies komt tot stand, ook valt waar te nemen dat de landbouw in het gebied opnieuw wordt opgepakt. De onderzoeken in Bathmen hebben een zeer systematische aanpak van de bouw van boerenhoeven en het uitgeven van landbouwgronden aangetoond.

Tijdens de opkomst van de Hanzestad Deventer speelt het omliggende gebied een essentiële rol als productiegebied van talloze landbouwproducten, maar ook als afzetgebied van de producten van de Deventer kooplui. De landbouw moderniseert in de periode tussen 1000 en 1200 n. Chr. De systematische bemesting van de hooggelegen gronden en de verder ophoging van deze akkers werden ter hand genomen. Hiervoor gebuikte men potstalgrond, deels bestaand uit zoden die in het bos of in de komgronden werden gestoken. Gemengd met mest werden deze zoden, tot de introductie van de kunstmest rond 1900, uitgereden over het land. Dit leidde in Overijssel en Gelderland tot de nu nog zo karakteristieke 'essencomplexen', aaneengesloten opgehoogde landbouwgronden.
In de Late Middeleeuwen, zo na 1200 werden veel gebieden in leen gegeven aan kapittels en kerken. Veel van de grond rond Deventer was in handen van de orde der Cisterciënzers. De boeren moesten pacht en producten afdragen aan het klooster Ter Hunnepe.
De zeer natte gebieden werden in de 13de en 14de eeuw ontgonnen en drooggelegd. Dijken en waterwerken zoals molens zijn hiervan de overblijfselen. De twee dertiende-eeuwse watermolens van de boerderij Olthof en het dijklichaam van de Waterdijk zijn hier een voorbeeld van. Beken en rivieren werden gekanaliseerd en ingezet voor de waterstand in de stadsgrachten van Deventer. Hierdoor veranderde de waterhuishouding sterk.
Mogelijk onstond in de 16de eeuw al het 'versteningsproces' van de houten boerderijen op het platteland om Deventer. Van veel boerderijen wordt in elk geval een 17de eeuwse kern vermoed. Het 19de eeuwse uiterlijk is vermoedelijk een façade voor een oude kern.

Vanaf de 17de eeuw is er, zeker in het gebied van Epse-noord, zeer weinig veranderd. De enige nieuwe factoren zijn de villabouw, de moderne schuren en de aanleg van de Rijksweg A1.

Bouwhistorie

De bovengrondse geschiedenis van Epse-noord is met name te terug te vinden in een aantal historische boerderijen. Boerderijen zijn een exponent van de plattelandscultuur en vormen het tastbare erfgoed van het traditionele grondgebruik. In Epse Noord zijn nog vijf voor het gebied Salland / de Graafschap karakteristieke boerderijen aanwezig. Deze zijn in de periode medio september - medio oktober 1999 door studenten Bouwhistorie uit Utrecht in het kader van een kleine scriptie geïnventariseerd. De belangrijkste boerderijen zijn van west naar oost

- Waterdijk 1. Herenboerderij met een breed voorhuis. Dit voorhuis heeft een in drie delen ingedeelde 19de eeuwse gevel. De boerderij heeft een aangebouwde schuur die uiterlijk ook uit de 19de eeuw dateert. De bijschuur heeft een gedeeltelijke rieten dekking en een wolfseind.
- Waterdijk 3. Bescheiden T-boerderij uit de vroege 19de eeuw. Het is een van de latere boerderijen in het gebied. Alhoewel de boerderij inwendig flink is gerestaureerd zijn enkele oude elementen zoals de herenkamer en de opkamer nog aanwezig.
- Dortherweg 13. Mogelijk vroeg 19de eeuwse boerderij. De schuur heeft een rieten dak en is uitwendig redelijk gaaf. Het huis is rond 1975 redelijk verbouwd. De binnenzijde kon nog niet worden bekeken.
- Dijkman, Waterdijk 5. Een vrij gave boerderij in een scherpe bocht van de Waterdijk. Huis en schuur liggen op een (kunstmatige?) hoogte. Aan de buitenzijde lijken veel elementen 18de eeuws. De binnenzijde kon niet worden bestudeerd. In de schuur zijn nog de kogelinslagen van de geallieerde acties in 1945 te zien. Hopelijk kan hier zo snel mogelijk in het bouwwerk onderzoek plaatsvinden. Het vermoeden is dat nog 16de eeuwse delen aanwezig zijn.
- Azink, Oud Azink. Boerderij en schuur in slechte staat maar architectonisch nog behoorlijk gaaf. Geen recente verbouwingen. De hoofdboerderij heeft een doorlopende grote schuur. De schuur naast het hoofdgebouw is uiterlijk 19de eeuws maar heeft mogelijk een oudere kern. Naast de boerderij staat een haast vergane 1-palige hooiberg. De boerderij staat voorop de es. Het lijkt erop dat dit de oudste nog aanwezige baksteen boerderij uit dit gebied is.
- Olthof, Olthoflaan 10. Boerderij met schuur, type 'krukhuis'. De boerderij en de locatie worden in de 13de eeuw al in de lijsten van kerkelijke bezittingen genoemd. Bijzonder is dat de boerderij grote gewelfkelders heeft. De situatie van binnen kan 17de eeuws zijn, veel oude elementen, o.a. een fraaie haardpartij zijn nog aanwezig Uitwendig heeft de boerderij gedeeltelijk een 19de eeuws uiterlijk. In 1948 zijn de laatste verbouwingen geweest.
  Deze boerderij staat op of nabij de locatie van een 13de eeuwse watermolen. Deze molen behoorde toe aan het klooster Ter Hunnepe. Verder op de es van Olthof heeft nog een dergelijke watermolen gestaan. Zuidwaarts buiten het plangebied staat op dezelfde es de zusterboerderij Het Nijhof.

SPONSORS VAN DE ELF MARKEN

Almen:
Boeltjes Sig. Mag./Kantoorboekhandel, Dorpsstraat 20
HCR De Hoofdige Boer, Dorpsstraat 38
Installatiebedrijf F. Pladdet, Dorpsstraat 24

Eefde:
Bouwbedrijf Nijenhuis Menkveld, Mettrayweg 30
Makelaarskantoor B.W. ten Dam, Rustoordlaan 39

Epse:
Aannemersbedrijf H. Hietbrink, Epserenk 26

Gorssel:
ABN AMRO bank N.V.
Gemeente Gorssel
Rabobank Berkel-IJssel
Kantoorboekhandel Bechtle, Hoofdstraat 36d
Welkoop H.H. Berndsen, Molenweg 38
Verzekeringsadviseur De Boei, Elfuursweg 3a
HCR De Roskam, Hoofdstraat 26

Harfsen:
Café Buitenlust, Lochemseweg 132
Foto Wim Wichers, Lochemseweg 94
Garage Henk Slettenhaar, Bremweg 1b
Installatiebedrijf Jan ten Have, Lochemseweg 96
Lubberding B.V. Harfsen, fabrikant van Gerjak voortenten en Tago vouwwagens, Reeverweg 6a

Joppe:
Hertenfarm "De Langekamp", Joppelaan 116

Inlichtingen over sponsoring bij de penningmeester.

Het lidmaatschap loopt van 1 januari - 31 december.
Opzeggen van het lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 december.

De contributie bedraagt f. 30,-- per jaar per gezin. Hiervoor heeft men vrije toegang tot de vergaderingen, lezing- en dia-avonden. Tevens wordt elk kwartaal Ons Markenboek gratis toegezonden. De leden buiten de gemeente betalen hiervoor f 5,-- extra als bijdrage in de portokosten.
Betaling van contributie, bijdragen of giften kan geschieden op de rekening van de vereniging nr. 3014.05.611 bij de Rabobank "Berkel-IJssel".
Voor contributiebetaling wordt voorkeur gegeven aan een machtiging of een acceptgirokaart.

Publicatie of overname van artikelen uit Ons Markenboek is alleen toegestaan met toestemming van de voorzitter van de redactiecommissie.
Kopij te zenden aan één van de leden der redactiecommissie, indien mogelijk op diskette (WP.5.1) met drie uitgewerkte teksten.

Het verenigingsgebouw Het Richtershuis, Hulstweg 4 te Harfsen, is op dinsdagmiddag geopend van twee tot vier uur. De tweede dinsdag van de maand kan men hier terecht voor bibliotheek en genealogie.
Het gemeente-archief is alleen op maandag geopend.

Adviseur : J. Eefting, archivaris gemeente Gorssel
Postbus 19, 7213 ZG Gorssel, tel 0575 498989

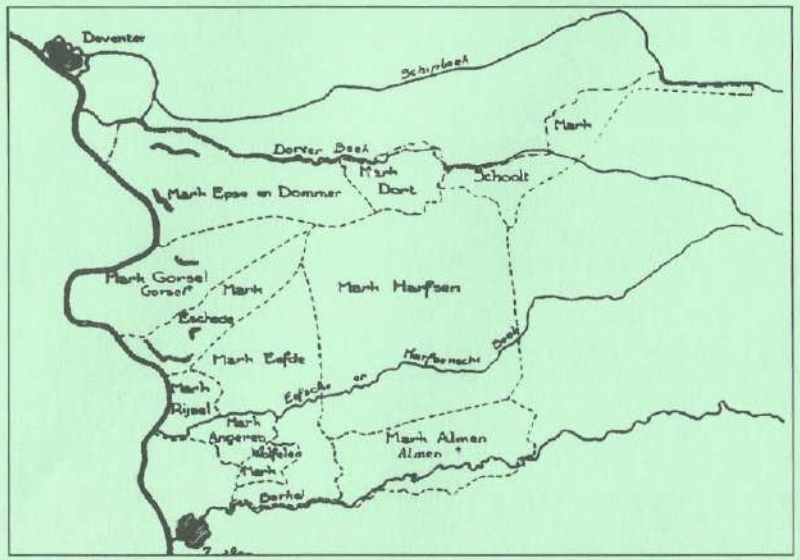

Kaartje van de vroegere marken in de gemeente Gorssel